

MARIA-ALEXANDRINA TOMOIAGĂ

DESEMNAREA METASEMICĂ A *OMULUI** ÎN LIMBA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

0. Studiul de față are în centrul interesului analiza fenomenului metaforic, orientată dinspre nivelul universal al limbajului, intenționând recuperarea elementelor skeuologice situate în amonte față de sistemul unei limbi, dar bazându-se pe semnificatele limbii (în cazul de față, limba română). Din acest unghi, ne propunem să urmărim finalitatea designativă a limbajului, motiv pentru care vom ordona metasemiile designaționale (metaforele din planul vorbirii) în funcție de țintă, nu în funcție de sursă, iar cercetarea noastră se orientează înspre modul în care este desemnat *omul* în vorbirea în limba română contemporană. Pentru atingerea scopului nostru, ne vom sprijini pe reperele oferite de semantica designațională integrală, dar și pe valorizarea interpretativă a unor sugestii din câmpul studiilor cognitive.

Noțiunea de *metasemie* o preluăm de la Mircea Borcilă (2011–2012, 2013) care, în prelegerile sale din ultimii ani, propune o nouă terminologie în metaforologie, prin care separă *metafora* de *metasemie*¹. Principala diferență dintre acestea se relevă odată cu raportarea la universurile de discurs (Coșeriu 1955/2009, 2000/2010), *metasemia* situându-se în universul de discurs al *experienței curente*, în timp ce *metafora* se plasează în universul de discurs al *fanteziei*. Atenția cercetării noastre este îndreptată spre *metasemie*, care nu este definibilă ca o *meta-semnificație*, într-un plan *meta-semantic*, ci ca „fenomen lingvistic prin care se adaugă conținut semantic la *semie*” (Borcilă 2013). *Semia* se realizează prin *desemnare*, *semnificație* și *sens*, ca ilustrare normală a funcției semnificative, iar *conținutul semantic* care se adaugă semiei în cadrul *metasemiei* „sporește conținutul semnificațional”, fiind un „adaus de conținut cognitiv-intuitiv care nu este determinat de cauze, ci are doar finalități” (*ibidem*). Prin *metasemie* se identifică două conținuturi, în pofida diferențelor din manifestarea primară a funcției distinctive,

* Studiul de față face parte dintr-o cercetare mai amplă, finalizată prin teza de doctorat Tomoiagă 2014.

¹ Termenul *metasemie* a mai fost folosit și de către M. P. Bologna (2003), care recunoaște rolul reprezentării în procesul designațional și situează astfel procesul metasemic în planul universal al limbajului, dar îl apropie mai degrabă de polisemie sau de polivalența designațională (Borcilă 2013). V. Baharu (2009, p. 170), la rândul său, face o analiză a *metasemiei*, dar îi conferă un caracter mai general, circumscrind „toate tipurile posibile de mutații semantice, inclusiv cele care nu au la bază transferul metaforic sau metonimic”.

stabilind o „dimensiune intuitivă unitară” (*ibidem*), creându-se „punți” între zonele structurate distinctiv și surprinzându-se „unitarul în diferență” (*ibidem*).

„Criteriul orientativ” (Borcilă 2002–2003, p. 68) în funcție de care se poate contura cadrul disciplinar al investigării fenomenului metasemic este trihotomia planurilor limbajului. Metafora, pe care Coșeriu (1952/2009: 180) o definește, într-„un sens foarte amplu”, drept „expresie unitară, spontană și imediată a unei viziuni, a unei intuiții poetice” (*ibidem*), este denumită de Mircea Borcilă (2013) „metasemie generică”. Într-un sens mai specific însă, se poate vorbi despre metasemie la toate cele trei niveluri ale limbajului: la nivel universal – *metasemia designațională* –, la nivel istoric – *metasemia idiomatice* – și la nivel individual – *metasemia sensului*.

Cercetarea noastră se situează la nivelul universal al limbajului, încadrându-se în ceea ce Eugeniu Coșeriu (1955/2009) prefigurase a fi *lingvistica vorbirii*, menită să studieze *numirea, determinarea și cadrul*, precum și *metasemia*. O investigație lingvistică ce își propune situarea de la bun început pe „terenul” vorbirii este nevoită să-și extindă sfera preocupărilor dincolo de limbajul propriu-zis, orientând cunoașterea prin semnificatele limbii către universul lucrurilor. *Semantica skeuologică* (Coșeriu 1995, p. 191) se anunță a fi „o nouă știință” (*ibidem*) menită să recupereze ceea ce se află în amonte față de limbă, de sistem, dar bazându-se pe semnificatele limbii în vederea finalității designative a vorbirii. Compatibilitatea dintre semantica skeuologică și semantica cognitivă este remarcată de Coșeriu însuși, iar în cercetarea noastră asupra metasemiei designaționale vom încerca o apropiere între cele două direcții de cercetare, cu scopul de a observa în ce măsură se întrepătrund și dacă există elemente ce pot fi reciproc fructificate.

Metasemia designațională reprezintă, de fapt, ceea ce Mircea Borcilă numise anterior (2002–2003) *metaforica vorbirii*, iar „statutul privilegiat” (*ibidem*, p. 69) al acesteia își are sursa în faptul că impulsul creator manifestat în activitatea metasemică, ce are la bază „competența metaforică” (*ibidem*), nu depinde de o anumită limbă, ci de „o cunoaștere metaforică, o cunoaștere prin *imagini*, care, de altfel, se orientează atât de des în aceeași direcție încât ne face să ne gândim în mod serios la o anumită unitate universală a imaginației umane, dincolo de diferențele lingvistice, etnice sau culturale” (Coșeriu 1952/2009, p. 179). Ca obiect de interes al lingvisticii vorbirii, metasemia este o altă cale prin care se poate realiza desemnarea, fiind o alternativă la determinarea directă, care nu poate ‘prinde’ toate *aspectele inedite* ce apar în lumea extralingvistică. Pentru a putea numi anumite *aspecte inedite* și pentru a putea vorbi despre ele, se face apel la o determinare metasemică, ce permite o apropiere între două domenii eterogene, dincolo de semia lor. În cadrul lingvisticii vorbirii, metasemia designațională poate fi explorată din unghiul celor două funcții ale vorbirii: funcția *denominativă* (*onomasein*) și funcția „discursivă” (*legein*) (Borcilă 2002–2003, 70–71).

1. MODURILE METASEMICE

O binecunoscută tipologie a metaforelor îi aparține autoarei franceze Joëlle Tamine (1979), iar la baza acesteia este situată relația sintactică dintre „termenul propriu” și „termenul figurat”, pe care, treizeci de ani mai târziu (Gardes Tamine 2011), îi redenumeste *temă și foră*. În acest context al delimitării celor doi termeni, Gardes Tamine definește metafora drept relația dintre temă și foră, mediată de un instrument sintactic. În funcție de semnificatul categorial (în termeni coșerieni) al temei și al forei, dar și în funcție de natura instrumentului sintactic de la baza relației dintre temă și foră, autoarea definește diferențele dintre două tipuri de metafore: *in praesentia* și *in absentia* (*ibidem*, p. 84–85). Metaforele *in praesentia* reunesc tema și foră care au același semnificat categorial, numele, iar relația sintactică se realizează printr-un verb copulativ, prin apozitie și prin prepoziție. În structura metaforelor *in absentia* intră, în schimb, și alte semnificate categoriale, adjectivale, verbale și, mai rar, adverbiale, însă specificul acestora constă, mai mult, în faptul că reunesc o temă și o foră care „aparțin unor părți de discurs diferite, având drept consecință imposibilitatea ca verbele și adjectivale să intre într-o structură *in praesentia*” (*ibidem*, p. 125 – trad. n., M.-A.T.).

M. Borcilă (2013), pe de altă parte, identifică trei moduri metasemice formale: unul primar, monocategorial, un mod metasemic secundar, bicategorial, și unul terțiar sau verbal copulativ. La baza acestor moduri metasemice se află relația dintre *temă (topic)* și *remă (vehicul)*, care nu este una de natură primordial sintactică, întrucât este situată în perspectivă designațională. În planul universal al vorbirii finalitatea este designațională, limbajul este semantic, nu apofantic, și reprezintă capacitatea universală a semnului lingvistic de a se raporta la *extralingvistic*: fapte, sentimente, lucruri etc. Orientarea materialului semnificațional virtual spre real se poate realiza prin două căi: una directă, prin operațiile determinării (Coșeriu 1955/2009), iar alta indirectă, prin *determinare transdomenială*. Spre deosebire de determinarea directă, care poate fi redusă la o simplă denominație, determinarea metasemică se realizează printr-un transfer interdomenial în vederea denumirii unui aspect experiențial nou. Această operație fundamentală se desfășoară nu prin „categoriile ale rațiunii” (*ibidem*, p. 179), ci prin intuiție și imagini³. Intuiția este anterioară predicției, ea nu se realizează prin analiză (desprinderea unei proprietăți)

² „[...] elles relient un thème et un phore appartenant à des parties du discours différentes, ce qui est la conséquence de l'impossibilité pour les verbes et les adjectifs d'entrer dans une structure *in praesentia*” (Gardes Tamine 2011, p. 125).

³ „[...] ne aflăm în prezența unor încercări de a clasifica realitatea, nu prin intermediul unor categorii ale rațiunii, ci prin imagini și în prezența unor analogii stabilite nu din punct de vedere strict formal, între cuvinte, ci poetic, între «viziuni» care trebuie să fi apărut într-un anumit moment în imaginația creatoare a cuiva” (Coșeriu 1952/2009, p. 179).

și sinteză (reatribuirea ei), ci prin sesizarea unitarului indivizibil sau νοήσεις τῶν αἰδικαζέτων.

1.1. Modul metasemic primar este unul monocategorial, astfel încât atât tema, cât și rema se exprimă prin semnificatul categorial substantival (*i.e.* prin nume). În interiorul acestui grup se regăsesc trei submoduri metasemice: unul apozitional și două instrumentale.

Modul metasemic apozitional se realizează prin juxtapoziția temei și a remei, însă trebuie să remarcăm că majoritatea metasemiilor din corpusul⁴ nostru, care se încadrează în această categorie, au exprimată doar rema, în timp ce cazurile în care tema și rema apar împreună sunt destul de rare. Exemplele de metasemii care păstrează doar rema sunt numeroase, iar tema poate fi ușor subînțeleasă din *contextul verbal*, care cuprinde „*ceea ce s-a spus înainte* [...] și *ceea ce se va spune în același discurs*” [Coșeriu 1955/2009, p. 226 – subl. a.], dar și ca urmare a influenței *domeniului*, ca *regiune* a experienței obiective în care este cunoscut obiectul de către vorbitori:

om – animal: „Măi, *animalule!*” (Tomoiagă 2014, nota 79);

om – potaie: „Ce vrei, *potaie?*” (*ibidem*, nota 126);

locuință – cocină: „Adică ești medic și stai într-o *cocină!*” (*ibidem*, nota 163);

cap – bostan: „Chiar nu-ți intră nimic la *bostan*” (*ibidem*, nota 242).

Modul metasemic primar instrumental este, pe de o parte, mediat lexical prin prepoziții, iar, pe de altă parte, este mediat lexico-sintactic, prin genitiv, amândouă fiind foarte bine reprezentate în corpusul nostru de metafore din vorbirea în limba română. Vom exemplifica modul metasemic mediat lexical prin exemplele:

turmă de proști: „Dovada că o mare *turmă de proști* termină această facultate, care odată avea un prestigiu...” (*ibidem*, nota 161);

națiune de loaze: „Doar o *națiune de loaze* își urăște dascălii” (*ibidem*, nota 182).

Cu toate că aceste două exemple, *turmă de proști* și *națiune de loaze*, par similare, atât din punctul de vedere al construcției, cât și din punctul de vedere al conținutului, diferențele sunt esențiale din ambele puncte de vedere. În construcția metaforică *națiune de loaze* primul termen este tema, rematizarea se face prin prepoziție, iar aceasta arată substanța temei: o națiune compusă/formată din loaze. Aparent, prepoziția *de* din construcția *turmă de proști* arată tot substanța (o turmă care conține proști, în manieră similară cu o turmă care conține oi, de pildă), însă tema este *proști*, nu *turmă*, iar, în consecință, informația nouă nu se regăsește în *proști*, ci în *turmă* (ca mod de organizare a proștilor), care este, de altfel, rema.

În ceea ce privește modul metasemic mediat lexico-sintactic, acesta este prezent în exemple precum:

⁴ Corpusul de metafore din limba română contemporană a fost constituit în cadrul cercetării doctorale a autoarei și se poate regăsi în întregime în Tomoiagă 2014.

ascuțimea minții: „Vrei să-ți păstrezi *ascuțimea minții*?” (*ibidem*, nota 171);
vâltoarea mulțimii: „În *vâltoarea mulțimii*, un banner anunța că nici țărăniștii nu au
 prea stat pe acasă” (*ibidem*, nota 197).

Relația rematică se realizează prin genitivator care, în limba română, este un semnificat instrumental pentru caz, nu doar o prepoziție ca în alte limbi. În sintaxa vorbirii, tema este cel de-al doilea termen: *mintea*, *mulțimea*, iar rema este primul termen: *ascuțimea*, *vâltoarea*, cel care aduce informația nouă.

1.2. Modul metasemic secundar este extrem de bogat ilustrat în corpusul nostru, atât cu structuri adjectivale, cât și cu structuri verbale, fiind similar, în mare parte, cu metaforele *in absentia*, după taxonomia lui Joëlle Gardes Tamine (2011). Structurile adjectivale, verbale și, mai rar, adverbiale, sunt considerate moduri metaforice secundare, deoarece, în ciuda faptului că în compoziția acestora intră un substantiv și un adjectiv, un verb sau un adverb, agenții primari ai metasemiei rămân numele (Borcilă 2013).

Modul adjectival se ilustrează prin exemple de tipul:

om mistuit: „Daniel Dăianu cel *mistuit* de gânduri” (Tomoiagă 2014, nota 305);
om dărâmat: „Victor, *dărâmat* de tristețe în direct” (*ibidem*, nota 358).

Semnificații adjectivale au rolul de explicatori în cadrul determinării, precizând o caracteristică inerentă unei anumite ‘substanțe’: *aliment mistuit*, *construcție dărâmată*, iar prin transferul interdomenial al trăsăturii inerente ia naștere o metasemie adjectivală. În construcțiile de mai sus, *omul* constituie tema, în timp ce *alimentul* și *construcția* reprezintă rema.

Modul metasemic verbal în ceea ce privește domeniul țintă OM nu este doar foarte frecvent utilizat, ci are și o structură foarte variată care duce la identificarea dificilă a temei și a remei. În urma analizei atente a unor exemple sugestive, am grupat metasemiile care au la bază structuri verbale în patru categorii:

1) semnificat nominal + semnificat verbal

[o persoană] *a măcăit*: „Liliana Babus *a mai măcăit* și că în Germania e la fel”.
 (Tomoiagă 2014, nota 150).

În acest exemplu vom observa că există o contradicție între sintagmatic și paradigmatic. Semnificatul verbal *a măcăit* este în solidaritate lexicală cu semnificatul *rață*, care este rema pentru tema + persoană *Liliana Babus*.

2) categoem pronominal + semnificat verbal tranzitiv + semnificat nominal

te roade grija: „De ce *te roade grija*?” (*ibidem*, nota 78).

Grija constituie tema, iar rema este reprezentată de un nume: *animal*, verbul *a roade* fiind în solidaritate lexicală cu *dinți*.

3) semnificat verbal tranzitiv + semnificat nominal

clocesc o lege: „Politicienii *clocesc o lege* pentru a opri obscenitățile și înjurăturile de pe site-uri” (*ibidem*, nota 145).

Tema o reprezintă semnificatul nominal *lege*, iar rema este semnificatul nominal care se află în solidaritate lexicală cu *a cloci, ou*.

4) semnificat verbal + semnificat instrumental

fierb de nerăbdare: „Pfff, deci *fierb de nerăbdare*” (*ibidem*, nota 71).

În exemplul precedent tema o reprezintă semnificatul instrumental, *de nerăbdare*, sporind gradul analitic, prin prepoziția *de*, care arată cauza, iar rema este *fierberea*.

1.3. Modul metasemic terțiar. Al treilea mod formal metasemic se realizează cu o copulă între două nume sau între un nume și un semnificat adjectival. Copula, pe de altă parte, este de cele mai multe ori *a fi*, dar există în corpusul nostru și exemple de metasemii în care copula este *a rămâne* și *a ajunge*. Este foarte important de precizat că acest mod metasemic terțiar cu copulă se justifică doar dacă apreciem relația dintre temă și remă din punct de vedere formal, însă rolul copulei la nivelul vorbirii nu este unul strict sintactic, în sensul unei gramatici idiomatice. La nivelul universal al vorbirii, copula are rolul de a identifica un aspect inedit, sesizat în experiență, cu un anumit obiect și/sau imaginea sa stereotipică dintr-un domeniu experiențial eterogen, asociate altui semnificat. Nu avem a face, așadar, cu o separare formală a unei trăsături a unui obiect, prin analiză și de reatribuire a ei prin sinteză. Pentru o ilustrare mai exactă, iată câteva exemple selectate din corpusul pe care l-am propus:

toți sunteți niște larve: „Toți sunteți niște *larve* aia sunteți!” (*ibidem*, nota 108);

tu ești o mămăligă: „Nu, tu ești *mămăligă*!” (*ibidem*, nota 66);

omul rămâne gănganie: „Prefer să rămân *gănganie* pe net decât să ajung ce sunt ei acolo la Antena 3” (*ibidem*, nota 98).

Rolul copulei în aceste exemple nu este acela de a abstrage o trăsătură de la *oamenii*, a o recunoaște în *larve* sau în *mămăligă* și apoi a o reatribui *oamenilor*, ci de a identifica o trăsătură insolită a oamenilor cu o imagine stereotipă (surprinsă din perspectiva aspectului sau a comportamentului) de sub unghiul semnificației *larvă*, respectiv, *mămăligă*. În ceea ce privește metasemiile în care copula este *a rămâne*, relația nu este nici în aceste cazuri una sintactică, ci una de identificare, tema fiind *om* iar rema, *gănganie*.

2. DESEMNAREA METASEMICĂ ȘI SEMANTICA COGNITIVĂ

Asumarea unei direcții de cercetare dinspre vorbire ne obligă să recuperăm aspecte referitoare la cunoașterea lucrurilor, fapt semnalat de Coșeriu (1995, p. 191) însuși, în momentul în care reclamă importanța constituirii unei „lingvistici

skeuologice". Inițiativa coșeriană este continuată în această direcție de către Mircea Borcilă (2011–2012, 2013), care distinge trei paliere ale designării: un palier *semnificațional*, un palier *reprezentățonal* și unul *ontologic-skeuologic*. La palierul semnificațional se regăesc semnificatele, în dimensiunea lor asociativă, care se captează unitar, nediferențiat, ca moduri-de-a-fi, pre-sistemic, nu intra-sistemic, în latura lor „pozitivă” (Lazăr 2002–2003, p. 88), nu în opoziție cu celelalte semnificate ale sistemului, ci prin *noesis ton adiaireton*. În orientarea semnificatului spre ontologic, spre lume, acestuia i se atașează o *schemă imagistică*, una *afectivă* și una *simbolică*, la palierul reprezentățonal, iar la ultimul palier, cel ontologic-skeuologic, se regăesc ocurențele obiectelor din lume, cu manifestările și trăsăturile lor specifice.

În procesul vorbirii, prin determinare, se parcurge de fiecare dată traseul acestor trei paliere, ca în exemplul „La noapte va veni *zăpada*”. Primul palier, cel semnificațional, conține semnificatul *zăpadă*, care este stocat intuitiv în lumea noastră segmentată lingvistic, ca mod-de-a-fi virtual al experienței (despre care știm că asociată cu iarna). Prin designare, semnificatul virtual este orientat înspre lumea ocurențelor: *zăpada care va veni la noapte*, atașându-i-se totodată o schemă imagistică – culoarea albă –, o schemă afectivă – bucurie (pentru că voi putea merge la schi) – sau, din contră, panică (pentru că nu am anvelope de iarnă) –, însă și o schemă simbolică, puritate.

Primul și al treilea palier au fost deja identificate în lingvistica integrală de către fondatorul acesteia, Eugeniu Coșeriu, însă palierul al doilea este introdus de către Mircea Borcilă (2011–2012, 2013) și justificat ca dimensiune intuitivă necesară, prin care lumea noastră interioară se ancorează de cea exterioară. Palierul reprezentățonal sau „asociativ-imagistic” (Borcilă 2011–2012) este asociat celui ‘ideal’, semnificațional, sub forma unor stereotipii care țin de aspect, de înfățışare, de comportament etc., fructificarea reprezentățrilor imagistice constituind unul dintre punctele comune esențiale dintre semantica integrală și semantica cognitivă.

Conceptul de *schemă imagistică* trebuie înțeles și explicat în cadrul *experiențialismului* sau al *realismului experiențial*, direcție de cercetare a științelor cognitive, dezvoltată de G. Lakoff și M. Johnson (1980/1985), potrivit căreia la baza conținuturilor semantice se află experiența. Interacțiunea omului cu lumea, experiența lui în lume au un „rol cognitiv” (Faur 2013a, p. 16), M. Johnson (1987, p. XXXVI) propunându-și ca principiu guvernant „reașezarea corpului în minte” („putting the body back into the mind”), iar tocmai de aici derivă denumirea de *semantica experiențială*.

Valorificarea schemei imagistice în semantica designățonală integrală este posibilă doar în spațiul intrasemnificativ al limbajului, pornind de la captarea globală a unui mod-de-a-fi, și nu de la sesizarea unor ocurențe particulare ale realității. Cele două semantici, cea integrală și cea cognitivă, au ca punct de întâlnire palierul reprezentățonal, dar rolul atribuit acestui palier suscită interpretări diferite. În timp ce în semantica cognitivă, originea schemelor imagistice este pre-conceptuală,

provenind din interacțiunea imediată a corpului cu lumea, cu obiectele din exterior, în semantica integrală, schemele imagistice au o funcție asociată semnificatului, în procesul orientării acestuia spre lumea exterioară. Spre deosebire de schema imagistică din teoria cognitivă, schema imagistică asociată nu reprezintă obiecte sau stări de fapt individuale din realitate, ci se atașează semnificatelor din lumea segmentată lingvistic și vizează orientarea acestora în cadrul procesului designațional. În plus, în afara unei scheme imagistice, semnificatului i se poate asocia și o schemă ce poartă o sarcină simbolică, cu o valoare construită cultural, dar și una afectivă, legată de o anumită intuiție în raport cu semnificatul respectiv. *Valența simbolic-culturală a schemelor* este sesizată și accentuată în direcția est-europeană a semanticii promovate de D. Dobrovol'skij și Piirainen (2005), iar sursa acesteia este reperată în religie, mituri, povești, fabule, credințe populare sau artă, în general.

Un alt punct de convergență între teoria integralistă și cea cognitivă din a doua generație, de sorginte lakoviană, îl constituie importanța acordată metaforei „convenționale” (Lakoff–Johnson 1980/1985), „din viața cotidiană” sau „prin care trăim”, dintr-o „perspectivă «nonretorică»” (Borcilă 2002–2003: 53), întrucât amândouă concepțiile îi atribuie metaforei o funcție esențial ‘cognitivă’. Pentru a explica rolul cardinal al metaforelor ‘convenționale’ în vorbirea cotidiană, semanticienii cogniviști se bazează pe justificarea prezenței metaforei în sistemul conceptual (sub formă de „concepte metaforice” sau „metafore conceptuale”⁵), modul în care acesta funcționează reflectându-se în vorbirea cotidiană, ce reprezintă o dovadă a modului metaforic în care gândim și vorbim. În viziunea semanticii cognitive, finalitatea metaforei se justifică la un nivel conceptual anterior limbajului, dar care devine accesibil prin limbaj și implică o corespondență conceptuală între un domeniu țintă și un domeniu sursă.

Separarea nivelului conceptual de cel lingvistic în teoriile cognitive are drept consecință nașterea dihotomiei cognitiv *versus* lingvistic, care, în opinia noastră, nu se justifică, întrucât nu putem separa lingvisticul de conceptual, dar nici conceptualul de lingvistic⁶, atâta timp cât conceptualul ia naștere în spațiul semnificativ al limbajului, iar limbajul, în latura sa esențială, reprezintă, de fapt, o primă conceptualizare („intuitivă”). În consecință, în abordarea noastră am acceptat și am valorificat noțiunea de metaforă conceptuală, însă sub rezerva asimilării ei semnificatului, fiind de aceeași sorginte cu semnificatul însuși.

Într-un studiu recent (Tomoiață 2015) am propus o nouă taxonomie a metaforelor conceptuale, în funcție de relația dintre țintă și sursă: 1. metafore conceptuale

⁵ Particularitățile metaforelor conceptuale, posibilitatea integrării acestora în semantica designațională, precum și modul în care sunt configurate în vorbirea în limba română sau în operele literare sunt tratate amănunțit în Faur 2012 și Tomoiață 2015.

⁶ Pentru o discuție mai detaliată despre dihotomia *conceptual vs lingvistic*, vezi Faur 2013b, Müller 2008, Tomoiață 2013 și 2015.

ale de *ființare*, 2. metafore conceptuale de *concretizare*, 3. metafore conceptuale de *resistematizare*. În prima categorie de metafore conceptuale se regăsesc acelea în care se proiectează de la domeniul-sursă la domeniul-țintă aspecte ale unor entități vii, care sunt, pe de o parte, plante, în metaforele conceptuale de *simplă ființare*, iar, pe de altă parte, ființe umane, în metaforele conceptuale *personificatoare*. Prin metaforele conceptuale de concretizare, domeniul-sursă transferă domeniului-țintă repere concrete referitoare la mișcare (subtipul a, *motorie*), la simțuri (subtipul b, *senzorială*) și la organizarea internă (subtipurile c și d, *structurală* și *structural-descriptivă*). Spre deosebire de metaforele conceptuale de concretizare structurală, metaforele de resistematizare nu au ca finalitate dimensiunea concretă, ci doar reorganizarea după structura unui domeniu-sursă diferit.

3. DESEMNAREA METASEMICĂ A OMULUI

Metaforele conceptuale prin care este desemnat metaforic omul intră în categoria metaforelor de resistematizare, reorganizând domeniul conceptual OM în funcție de alte domenii: ALIMENT, ANIMAL, CONSTRUCȚIE, CORP SOLID etc.:

OMUL ESTE ALIMENT
OMUL ESTE ANIMAL
OMUL ESTE CONSTRUCȚIE
OMUL ESTE CORP SOLID
OMUL ESTE FLUID
OMUL ESTE MATERIAL TEXTIL
OMUL ESTE METAL (OBIECT DIN METAL)
OMUL ESTE NATURĂ
OMUL ESTE PLANTĂ
OMUL ESTE SOL
OMUL ESTE UN APARAT
OMUL ESTE VEHICUL.

Resistematizarea nu se realizează însă în funcție de aspectele esențiale ale *omului*, ale *alimentelor*, *animalelor* etc., ci în funcție de o serie de tipare achiziționate tradițional, cultural sau experiențial, asociate semnificatelor *om*, *aliment*, *animal* etc., în procesul orientării lor spre lume. În ceea ce privește cele două domenii văzute prin prisma definirii cognitiviste a metaforei ca înțelegere a unui domeniu conceptual în termenii altui domeniu conceptual, ne simțim datoare să reitărăm afirmația referitoare la faptul că lingvisticul și conceptualul trebuie abordate împreună, întrucât conceptualul ia naștere în spațiul semnificativ al limbajului (Tomojağă 2013, p. 208; 2015, p. 57).

În ciuda faptului că ar putea părea un paradox, metafora, chiar dacă acceptăm că este lingvistică și conceptuală în același timp, nu poate fi redusă la simpla punere împreună a două domenii conceptuale (Kövecses 2010, p. 4), a două „entități” (Goatly 1997, p. 16) și nici chiar la activarea unei „structuri triadice” (Müller 2008, p. 31). Creația metaforică are la bază o intuiție prin care nu se identifică două entități, două elemente sau două obiecte, ci un aspect inedit din experiența cu

obiectul A și imaginea stereotipică asociată semnificatului B. Acest proces parcurge de fiecare dată trei operații sau momente metasemice (Borcilă 2011–2012, 2013): momentul *diasemic*, momentul *endosemic* și momentul *episemic*.

Pentru a ilustra modul în care se realizează desemnarea *omului* în metaforele vorbirii în limba română, dar și modalitatea în care sunt parcurse cele trei momente metasemice, vom selecta câteva exemple din corpusul nostru și le vom studia după metoda propusă de M. Borcilă (*ibidem*), care permite observarea creației metasemice din perspectiva celor trei paliere semantice ale vorbirii: *semnificațional*, *reprezentational* și *skeuologic-ontologic*. Un prim exemplu care va fi supus analizei se încadrează în metafora conceptuală OMUL ESTE ANIMAL: „Să fim *tigri*, nu *papagali*!” (Tomoiagă 2014, nota 133), care include două metasemii ce pot fi încadrate în modul terțiar: *noi (oamenii) suntem tigri* și *noi (oamenii) suntem papagali*.

În exemplul *noi (oamenii) suntem tigri*, la palierul semnificațional al vorbirii se surprinde unitar, intuitiv, semnificatul lexical *om* (A), ca aparținând domeniului uman și semnificatul lexical *tigru* (B), din domeniul animalier. La acest palier semnificațional se activează, pe principiul opozițional, bariera transdomenială (Tabelul 1) dintre *uman* și *animal*, de care vorbitorii trebuie să fie în mod necesar conștienți în vederea desemnării metasemice, fapt semnalat și de către A. Barcelona (2003), ce reclamă obligația de a conștientiza eterogenitatea domeniilor⁷. În ceea ce privește semnificatul categorial, acesta este nominal, iar semnificatul sintactic este temă, în cazul *oamenii*, în timp ce rema este *tigri*. Odată cu orientarea spre lume a semnificatului *om* în vorbire, acestuia i se asociază o schemă imagistică (A'), la palierul reprezentational (ființă care stă în două picioare, ființă care vorbește, ființă care muncește etc.). La palierul skeuologic-ontologic se regăsesc ocurențele *omului* în lume: om de afaceri, om leneș, om tânăr etc., dar alături de acestea se poate surprinde, la un moment dat, o latură cu totul aparte a *omului* (*ai*), care nu poate fi captată prin simpla determinare directă, întrucât are un tipar reprezentational slab sau chiar opac.

Imposibilitatea desemnării directe declanșează metasemia, prin intuirea adevăratei naturi a aspectului inedit sesizat în experiența cu *omul*, care nu se regăsește în semia obișnuită, ci impune o trecere dincolo de aceasta și căutarea unei imagini sub unghiul altui semnificat. Momentul *diasemic* presupune, în primul rând, o anulare a barierei transdomeniale, posibilă prin imaginația care permite asocierea aspectului inedit cu schema imagistică de sub unghiul semnificației dintr-un domeniu eterogen (B'). La nivelul reprezentational al lui *tigru* se regăsește un tipar imagistic al forței, al agerimii, căruia i se atașează și o sarcină afectivă: teama îmbinată cu respectul față de atitudinea de învingător, dar și o sarcină simbolică: „Tigrul este un animal de pradă și, de aceea, un simbol al castei războinicilor” (Chevalier–Gheerbrant 1994, vol. III, p. 354). Momentul *endosemic* are loc în interiorul semiei termenului B, *tigru*, însă infrasemnificațional, nu la nivelul semnifi-

⁷ “Therefore when we say that metaphor is a mapping across two *separate* domains, we mean that they must be *consciously* regarded as separate” (Barcelona 2003: 9).

cației⁸. Asocierea *omului* cu *tigrul* nu se realizează din punct de vedere esențial, ci din punct de vedere comportamental, așadar singurul palier în care se operează este cel reprezentational, de sub unghiul semnificatului *tigru*, nu de la nivelul semnificatului *tigru*. În cel de-al treilea moment, cel *episemic*, tiparul imagistic asociat semnificatului *tigru* este trecut peste linia transdomenială, sub unghiul semnificatului *om*, pentru a umple golul reprezentational. Ca urmare a acestei treceri a schemei imagistice peste linia transdomenială, are loc atât umplerea unui loc gol la nivelul reprezentational al lui *om*, cât și corelarea lui cu un alt semnificant: *tigru*. Dimensiunea esențială, ce definește însăși finalitatea întregului proces, rămâne însă cea designatională: prin noul conținut schematic-imagistic sau reprezentational se deschide posibilitatea designării indirecte, dar „expresive” (*i.e.* intuitiv-congruente), prin întregul semn metaforic (A – B), a aspectului experiențial inedit din comportamentul persoanei umane vizate (Borcilă 2013).

Tabelul 1
Desemnarea metasemică *om – tigrul*

Palierul semantic al vorbirii	Ținta <i>om</i>		Sursa <i>tigru</i>
Palierul semnificational	A semnificat lexical + uman semnificat categorial semnificat nominal semnificat sintactic temă	L I N I E T R A N S D O M E N I A L Ă	B semnificat lexical + animal - uman semnificat categorial semnificat nominal semnificat sintactic remă
Palierul reprezentational	A' schemă imagistică asociată [gol]		B' schemă imagistică asociată forță, agerime <div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 2px;">ai</div> schemă afectivă teamă și respect schemă simbolică războinic
Palierul skeuologic-ontologic	a1 – om de afaceri; a2 – om leneș; a3 – om tânăr; ai – om ager, dinamic, militant.		

⁸ Într-o abordare comparativă între simbol și metaforă, M. Le Guern (1973) precizează că metafora „se adresează imaginației și sensibilității”, așadar nu vom face apel la semnificatul global, ci doar la o „imagine asociată”, care este, de fapt o „reprezentare mentală”.

Cea de-a doua metasemie, *om – papagal*, apare în opoziție cu *omul – tigrul*, din punctul de vedere al tiparului imagistic asociat. Momentul diasemic este declanșat în acest caz de nevoia „de a suspenda un balast” (Blaga 1937/1969, p. 276) lexical (*om care vorbește fără rost, repetând ce spun ceilalți, în loc să aibă inițiativă și să acționeze pe cont propriu*, vezi Tabelul 2), dar și de a găsi o imagine care să umple golul reprezentational de sub unghiul semnificatului *om*.

Tabelul 2

Desemnarea metasemică *om – papagal*

Palierele semantice ale vorbirii	Ținta om		Sursa papagal
Palierele semnificațional	A semnificat lexical + uman semnificat categorial semnificat nominal semnificat sintactic temă	L I N I E T R A N S D O M E N I A L Ă	B semnificat lexical + animal - uman semnificat categorial semnificat nominal semnificat sintactic remă
Palierele reprezentational	A' schemă imagistică asociată [gol]		B' schemă imagistică asociată sunete nearticulate, emise în mod repetat <div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 2px;">ai</div> schemă afectivă enervare
Palierele skeuologic-ontologic	a1 – om de afaceri; a2 – om leneș; a3 – om tânăr; ai – om care vorbește fără rost, repetând ce spun ceilalți, în loc să aibă inițiativă și să acționeze pe cont propriu.		

Metafora conceptuală OMUL ESTE MATERIAL TEXTIL apare foarte frecvent în limba română contemporană, iar în proiecțiile de la domeniul-sursă, material textil, la țintă, om, se selectează elemente ce țin de aspectul materialului textil, de modul în care se prelucrează și de rolul acestuia. Metasemiile *boarfă*, *buleandră*, *cârpă*, *otreapă*, *zdreanță* sesizează tipare imagistice care surprind utilitatea și aspectul materialelor, dar sunt încărcate, în același timp, și cu sarcini afective puternice de dispreț, repulsie chiar (vezi și Zafiu 2009).

Această metaforă conceptuală are la bază, însă, și metasemii indirecte, adjective sau verbale:

- „Era un rus înalt, *deșirat*, îmbrăcat într-o manta până în pământ” (Tomoiagă 2014, nota 206);
- „Încă un exemplu de om prost și *dezlânat*”, (*ibidem*, nota 207);
- „Eu recunosc că uneori limbajul meu nu este cel mai adecvat sau, în orice caz, că nu e limbajul unui președinte *scrobit*” (*ibidem*, nota 210);
- „Reghecampf și-a *șifonat* patronul” (*ibidem*, nota 212);
- „El a fost printre primii care m-au *descusut* despre procesul meu” (*ibidem*, nota 215).

În exemplul „Reghecampf și-a *șifonat* patronul”, ținta este „patronul”, sursa, „a *șifonat*”, fiind o metasemie verbală. Tiparul imaginar asociat semnificatului *a șifona* este foarte bogat, întrucât poartă cu sine imaginea deranjantă a obiectului supus unei astfel de acțiuni, dar și o schemă afectivă disforică de lipsă de siguranță și confort.

O altă metaforă conceptuală, cu multe ocurențe expresive este OMUL ESTE VEHICUL, proiecțiile metaforice selectând de la sursă atât modul de funcționare a vehiculului („Stai așa, *nu te ambala!*”, *ibidem*, nota 286), cât și componente tehnice („Tu ești *ancora* care mă ține cu picioarele pe pământ”, *ibidem*, nota 296). În manieră similară cu metafora conceptuală omul este un aparat, omul este vehicul poate fi considerată o consecință a epocii tehnologizate în care trăim și care se reflectă în modul nostru de a gândi și de a vorbi.

Metafora conceptuală OMUL ESTE NATURĂ se regăsește în expresii precum:

- „Natalia Mateuț *tună și fulgeră* de supărare!” (*ibidem*, nota 224);
- „Cum m-am *înseninat* citind o carte!” (*ibidem*, nota 225);
- „Mă simt de obicei *mohorât* fără motiv” (*ibidem*, nota 226);
- „Mă simt *pustiită* și nefericită” (*ibidem*, nota 230).

În cel dintâi exemplu, modul metasemic este secundar, verbal, semnificatele categoriale care intră în relație rematică fiind un semnificat nominal și un semnificat verbal: *omul tună și fulgeră*. Operația diasemică demarează odată cu asocierea dintre o latură neobișnuită detectată sub unghiul semnificației *om*, în care omul are manifestări neobișnuite cauzate de starea de nervozitate puternică și schema imagistică asociată celor două semnificate, *tună* (zgomot puternic) și *fulgeră* (lumină spontană, puternică). Schemei imagistice i se atașează, în același timp, și o sarcină afectivă, de frică, provocată de imprevizibilitatea fenomenului, dar și o sarcină simbolică. Tunetul, pe de o parte, este considerat, simbolic, drept amenințare divină implacabilă (Chevalier–Gheerbrant 1994, vol. III, p. 389–391), iar fulgerul reprezintă simbolic puterea divină, care poate deveni nefastă (*ibidem*, vol. II, p. 75).

Operația endosemică, din interiorul semiei *a tuna* și *a fulgera*, permite o schimbare a perspectivei asupra acestora, în funcție de modul de manifestare, nu de ceea ce sunt ele la nivelul semnificațiilor. Prin cea de-a treia operație, episemică,

tiparele reprezentationale de sub unghiul semnificațiilor *a tuna* și *a fulgera* sunt transferate pe deasupra liniei transdomeniale, la nivelul reprezentational al *omului*, iar semnificații *a tuna* și *a fulgera* denumesc alți semnificați.

În ciuda faptului că unul dintre semnificații categoriali care intră în structura metasemiei este nominal, iar celălalt este verbal, trebuie să remarcăm faptul că principalii agenți ai metasemiei sunt două nume: *om* și *natură*. Metafora conceptuală *omul este natură* sintetizează toate exemplele de metasemii din corpusul nostru care au ca țintă, în vederea desemnării metaforice, *omul*, iar ca sursă, *natura*.

4. CONCLUZII

Prin analiza modului în care se realizează desemnarea metasemică a *omului*, studiul nostru se situează la nivelul universal al limbajului și reprezintă o continuare și o dezvoltare a cercetării întreprinse la Școala de lingvistică integrală, inițiată la Cluj-Napoca de către profesorul Mircea Borcilă, pe linia trasată de Eugeniu Coșeriu. În vederea constituirii unei lingvistici skeuologice, am urmărit recuperarea unor aspecte ce se referă la cunoașterea lumii, adoptând elemente din semantica cognitivă.

În procesul desemnării, se parcurg, de fiecare dată, trei momente, *diasemic*, *endosemic*, *episemic*, trecându-se prin cele trei paliere ale vorbirii: *semnificațional*, *reprezentational-imagistic* și *skeuologic-ontologic*. Semantica cognitivă și cea integrală își au punctul de întâlnire la palierul *reprezentational-imagistic*, prin preluarea conceptului de *schemă imagistică*, care este însă situată în spațiul intrasemnificativ al limbajului, cu un traseu descendent, dinspre sesizarea unitară a unui mod-de-a-fi, spre lume. Astfel, în procesul desemnării, schemele imagistice sunt atașate semnificatelor, nu reprezintă obiecte individuale din realitate.

Cercetarea noastră privind desemnarea metasemică a *omului* a pornit de la noua taxonomie a metaforelor conceptuale, *de ființare*, *de concretizare* și *de resistemizare*, dar a avut în vedere și cele trei moduri metasemice propuse de Mircea Borcilă: *primar – monocategorial*, *secundar – bicategorial* și *terțiar – verbal copulativ*. Prin exemplele oferite și analizate, am ajuns la concluzia că metaforele conceptuale prin care este desemnat OMUL fac parte din categoria metaforelor *de resistemizare*, întrucât domeniul conceptual OM se reorganizează în funcție de alte domenii, precum ALIMENT, ANIMAL, CONSTRUCȚIE, CORP SOLID etc. Această resistemizare nu se realizează însă în funcție de aspectele esențiale, ci conform unor tipare ce sunt achiziționate conform tradiției, culturii sau experienței și se asociază semnificatului *om*, în procesul orientării lui spre lume.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

- Bahnaru 2009 = Vasile Bahnaru, *Elemente de semasiologie română*, Chișinău, Editura Știința, 2009.
 Barcelona 2003 = Antonio Barcelona, *Introduction. The cognitive theory of metaphor and metonymy*, în Antonio Barcelona (ed.), *Metaphor and Metonymy at a Crossroads. A Cognitive Perspective*, Berlin–New-York, Mouton de Gruyter, 2003.

- Blaga 1937/1969 = Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii*, în idem, *Trilogia culturii*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969 (ediția I: București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1937).
- Bologna 2003 = Maria Patrizia, «*Au-delà de l'arbitraire du signe*»: *Iconicité e metafora nell'architettura della lingua*, în *Supplemento a Plurilinguismo. Contatti di lingue e culture. Studi in memoria di Eugenio Coseriu*. Editor V. Orioles, Udine, Università degli Studi di Udine, Centro Internazionale sul Plurilinguismo, 2003.
- Borcilă 2002–2003 = Mircea Borcilă, *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, în DR, serie nouă, VII–VIII, 2002–2003, p. 47–77.
- Borcilă 2011–2012 = Mircea Borcilă, *Lingvistică și poetică antropologică*. Prelegeri doctorale, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, 2011–2012.
- Borcilă 2013 = Mircea Borcilă, *Probleme de lingvistică integrală*. Prelegeri masterale, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, 2013.
- Chevalier–Gheerbrant 1994 = Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. I–III, București, Editura Artemis, 1994.
- Coseriu 1995 = Eugenio Coseriu, *My Saussure*, în *Saussure and Linguistics Today*. A cura di Tulio de Mauro, Shigeaki Sugeta, Roma, Bulzoni Editore, 1995, p. 187–191.
- Coșeriu 1952/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Creația metaforică în limbaj*, în Coșeriu 2009, p. 167–197 (*La creación metafórica en el lenguaje*, în „Revista Nacional” (Montevideo), 1952, p. 82–109).
- Coșeriu 1955/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Determinare și cadru*, în Coșeriu 2009, p. 198–233 (*Determinación y entorno. Dos problemas de una lingüística del hablar*, în „Romanistisches Jahrbuch”, VII, 1955–1956, p. 24–54).
- Coșeriu 2000/2010 = Eugeniu Coșeriu, *Orationis fundamenta. Rugăciunea ca text*, în „Transilvania”, XXXIX, 2010, nr. 9, 1–12 (*Orationis fundamenta. La preghiera come testo*, în Giuseppe De Gennaro (ed.), *I Quattro Universi di Discorso. Atti del Congresso Internazionale „Orationis Millennium”. Sotto l'Alto Patronato del Presidente della Repubblica, L'Aquila, 24–30 giugno 2000*, Città del Vaticano, 2000, p. 24–47).
- Coșeriu 2009 = Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
- Dobrovol'skij–Piirainen 2005 = Dimitrij Dobrovol'skij, Elisabeth Piirainen, *Figurative Language: Cross-Cultural and Cross-Linguistic Perspectives*, Amsterdam, Elsevier, 2005.
- DR, serie nouă = „Dacoromania”, serie nouă, Cluj-Napoca, I, 1994–1995 și urm.
- Faur 2012 = Elena Faur, *The Metaphors for Death and the Death of Conceptual Metaphors in Poetry. An Analysis Based on Emily Dickinson's Poem «Because I Could not Stop for Death»* în DR, serie nouă, XVII, 2012, nr. 2, p. 108–123.
- Faur 2013a = Elena Faur, *Semantica cognitivă și emergența studiilor elocutionale*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, 2013.
- Faur 2013b = Elena Faur, *Integral Semantics and Conceptual Metaphor: Rethinking Conceptual Metaphor Within an Integral Semantics Framework* în „Journal of Cognitive Semiotics”, V, 2013, nr. 1–2), p. 108–139; [online], consultat în 23 noiembrie 2014. URL: <http://www.cognitivesemiotics.com>.
- Gardes Tamine 2011 = Joëlle Gardes Tamine, *Au cœur du langage. La métaphore*, Paris, Honoré Champion Éditeur, 2011.
- Goatly 1997 = Anderw Goatly, *The Language of Metaphors*, London–New York, Routledge, 1997.
- Johnson 1987 = Mark Johnson, *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*, Chicago–London, The University of Chicago Press, 1987.
- Kövecses 2010 = Zoltán Kövecses, *Metaphor. A practical introduction*, Oxford, Oxford University Press, 2010.
- Lakoff–Johnson 1980/1985 = George Lakoff, Mark Johnson, *Les métaphores dans la vie quotidienne*, Paris, Les Editions de Minuit, 1985 (*Metaphors with live by*, 1980).
- Lazăr 2002–2003 = Lucian Lazăr, *Criterii de tipologizare a câmpurilor lexicale*, în DR, serie nouă, VII–VIII, 2002–2003, p. 77–99.

- Le Guern 1973 = Michel Le Guern, *Sémantique de la métaphore et de la métonymie*, Paris, Librairie Larousse, 1973.
- Müller 2008 = Cornelia Müller, *Metaphors Dead an Alive, Sleeping and Walking. A Dynamic View*, Chicago–London, University of Chicago Press, 2008.
- Tamine 1979 = Joëlle Tamine, *Métaphore et syntaxe*, în „Langages”, LIV, 1979, nr. 12, p. 65–81.
- Tomoiağă 2013 = Maria-Alexandrina Tomoiağă, *La métaphore dans l'activité de parler*, în „Studia Universitatis „Babeş-Bolyai”, series Philologia, LVIII, 2013, nr. 2, p. 201–214.
- Tomoiağă 2014 = Maria-Alexandrina Tomoiağă, *Metaforica vorbirii în limbajul cotidian. Cu un proiect de sistematizare a domeniului românesc contemporan*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeş-Bolyai”, 2014.
- Tomoiağă 2015 = Maria-Alexandrina Tomoiağă, *Metaforele conceptuale în limba română contemporană*, în DR, serie nouă, XX, 2015, nr. 1, p. 55–67.
- Zafiu 2009 = Rodica Zafiu, *Metafora obiectului uzat*, în „România literară”, XLII, 2009, nr. 45, p. 15.

THE METASEMIC DESIGNATION OF THE *HUMAN BEING*
IN CONTEMPORARY ROMANIAN
(Abstract)

By analyzing the metasemic designation of the *human being*, our study is situated at the universal level of language. It also wishes to continue and develop the research carried out within the Cluj-Napoca School of Integral Linguistics created by Professor Mircea Borcilă in line with Eugeniu Coşeriu's work, by proposing a *skeuological* linguistics which focuses on aspects related to knowledge of the world with the help of cognitive semantics elements.

The designation process always includes a diasemic, an endosemic and an episemic moment at the three levels of speech: *significance*, *representational-imaging* and *skeuological-ontological*. Cognitive and integral semantics meet on the *representational-imaging* level by taking over the concept of image-schema. However, this concept is situated in the intra-significance space of speech and has a downward trajectory from the wholesome understanding of a way of being towards the world.

Our research on the metasemic designation of the *human being* starts from a new taxonomy of conceptual metaphors related to *being*, *concreteness* and *re-systematization*. It also takes into consideration the three metasemic modes put forward by Mircea Borcilă: *primary* – referring to one category, *secondary* – denoting two categories and *tertiary* – copulative verbal. Following the analysis of some examples, we can state that the conceptual metaphors used to designate the human being belong to the category of *re-systematization* metaphors since the conceptual domain of the HUMAN BEING is reorganized according to other domains such as FOOD, ANIMAL, CONSTRUCTION, etc. However, this re-systematization is not carried out according to essential aspects. It is based on acquired patterns linked with tradition, culture or experience, and it is associated with the significance of the *human being* within the process of opening towards the world.

Cuvinte-cheie: *desemnare metasemică, lingvistică integrală, semantică cognitivă.*

Keywords: *metasemic designation, integral linguistics, cognitive semantics.*

*Universitatea de Medicină și Farmacie
„Iuliu Hațieganu”
Disciplina Limbi moderne
Cluj-Napoca, str. Louis Pasteur, 6
alexandrina.tomoiaga@yahoo.fr*